

Naturvetarnas svar på EU-kommissionens förslag till ramprogram för forskning och innovation 2014-2020

Med Horizon 2020 tas ett nytt grepp över den europeiska forskningspolitiken med många bra ambitioner. Intrycket är att man lyssnat till den kritik som förts fram kring de tidigare ramprogrammen, inte minst kring svårillgängligheten, krångligheten och de långa ledtiderna. Intentionen tycks vara att åtgärda de stora problemen.

På den övergripande strukturnivån är det därför många positiva förändringar i förhållande till tidigare program, men det återstår att se om åtgärderna verkligen förmår skapa de önskade effekterna. Detta är något som regeringen framför allt måste bevaka i de fortsatta förhandlingarna. Många av målsättningarna så som att minska byråkratin och förkorta handläggningstiderna har funnits även i tidigare program, men då med begränsade resultat.

Att EU tagit ett större grepp över forsknings- och innovationspolitiken syns även i att man valt att föra samman den tidigare floran av program i ett gemensamt – Horizon 2020, som också förenar forsknings- och innovationspolitiken. Även i detta fall är intentionen god. Tillsammans med den föreslagna förstärkningen av budgeten, sänder det dessutom en stark signal om att EU fokuserat på forsknings- och innovationsområdet.

I förhållande till den avgörande betydelse forskning och innovation har för Europas möjligheter att positionera sig och konkurrera på den globala arenan, för att lösa såväl världens som Europas största utmaningar samt för att stärka ekonomi och tillväxt i Europa som helhet och i medlemsländerna, är de satsningar EU gör på forskning och innovation fortfarande alltför blygsamma sett ur EU:s samlade budget.

Man bör också komma ihåg att de olika programsatsningarna som nu förs samman, uppkommit som åtgärder för att motverka brister i tidigare ramprogram. Alla program har därför fyllt en särskild funktion för att nå de samlade ambitionerna i forsknings- och innovationspolitiken. Det är därför viktigt att inom ramen för det nya, sammanhållna programmet, vara uppmärksam på att det inte återigen blir en likriktning som stänger ute eller försvårar för viktiga aktörer eller projekt att delta i ramprogrammet.

Grundbulten i det europeiska forskningsprogrammet är enligt Naturvetarna det europeiska forskningsrådet, ERC. Det är därför mycket positivt att ERC:s resurser förstärks kraftfullt. ERC har en mycket viktig roll i den gemensamma

forskningspolitiken och är garanten för att grundforskning får del av de gemensamma forskningsinsatserna. Det handlar många gånger om långsiktig och riskfylld forskning, men som på sikt är avgörande för att lösa de gemensamma målen samt de globala utmaningarna. En viktig målsättning är att göra ERC till en självständig aktör och till den självklara ryggraden för det europeiska forskningspolitiken. Det är av avgörande vikt att EU satsar betydande resurser på grundforskning som är svår att se vilka resultat och vilka effekter den kan komma att leda till, men som samtidigt är grundvalen för nya banbrytande upptäckter som på sikt kan få samhällsomfattande effekter.

Ett, som Naturvetarna menar, fälslut, i ramprogrammets hela historia, är att man missar att utgå från en för forskningen specifik förutsättning. Att forskningen till sin natur är internationell. Det innebär även att kontaktytorna mellan de befintliga forskningsmiljöerna redan är internationella och att även de enskilda forskningsgrupperna som regel består av forskare med flera nationaliteter. Trots detta fokuseras forskningsprogrammen på att kräva att forskargrupper i flera nationer samsöker. Istället för att ställa krav på att de samsökande forskarmiljöerna ska finnas i olika länder bör istället fokus ligga på att forskningsområdet i sig är av gemensamt intresse och att resultaten från den gemensamt finansierade forskningen ska komma hela Europa till del. Kontentan är att kravet på att samsökande forskningsprojekt måste finnas i olika nationer, bör lättas upp. Det behöver även finnas möjligheter för forskningsgrupper vid olika universitet, stiftelser eller företag att erhålla finansiering även om de helt eller delvis finns i samma land, om forskningen i sig är till nytta för EU.

Samma utgångspunkt bör även vara vägledande för EU:s strategi kring forskningssamarbeten utanför EU:s gränser. Forskningen har inga europagränser och så länge forskningen kommer EU och medlemsländerna till nytta bör den också kunna finansieras via EU:s anslag.

Det är ur det gemensamma perspektivet på europavivån minst lika viktigt att förena forskning inom olika vetenskapliga discipliner. Det kan handla om tvärvetenskapliga forskningsprojekt som kan hitta nya infallsvinklar eller ta inomvetenskapliga upptäckter till en ny dimension i sökandet efter ny kunskap kring våra gemensamma utmaningar.

Naturvetarnas allmänna uppfattning av kommissionens material kring Horizon 2020, är att det till stora delar är svårgreppbart. Det är ett komplext system och ofta svårt att bedöma hur förutsättningarna ser ut för svenska forskare, forskningsgrupper och företag att kunna delta i de gemensamma insatserna. Tiden att sätta sig in i materialet har också varit alltför kort för att kunna penetrera alla dess delar och konsekvenser. Med detta sagt följer några nedslag i punktform som vi bedömer det vara viktigt att regeringen bevakar i de fortsatta förhandlingarna.

Minskad byråkrati och administration (red tape)

Ambitionen att minska byråkratin och administrationen (red tape) är mycket god och något många har efterlyst länge. Det är dock viktigt att regeringens bevakar att den administration som skapas kring ansökan och beviljande av anslag inom Horizon 2020, är ändamålsenligt, lättförståeligt och användarvänligt, inte minst för svenska forskare,

forskningsgrupper och företag. Den omfattande pappersexercisen och kraven i samband med ansökan har avskräckt många från att söka anslag de europeiska programmen. Det har också varit svårt att orientera sig i floran av aktörer och deras olika roller i processen. Tydligheten kring roller och ansvar måste därför också förbättras.

Naturvetarna vill därför uppmana regeringen att bevaka hur de nya regelverken för ansökan, mängden pappersexercis och kraven, framför allt i ansökans första steg, ser ut och vilka krav de ställer på forskare och forskningsföretagare som redan är överhopade av arbete och bristande möjligheter att sätta sig in i formalia kring ansökan. Den omfattande administrationen tar dyrbar tid från forskningsuppgifterna!

Handläggningstiden

Även ambitionen att förkorta handläggningstiden med 100 dagar är mycket välkommen. Trots denna åtgärd kommer handläggningstiderna även fortsättningsvis att vara alltför långa. Den genomsnittliga handläggningstiden ligger idag på runt ett år. Med 100 dagars reduktion hamnar handläggningen fortfarande på cirka 8-9 månader, vilket är alltför lång tid för såväl forskargrupper som små forskningsföretag. Trots den föreslagna reduktionen i tid, riskerar handläggningstidens omfattning fortfarande att vara förödande för forskningsprojekt och för företag, som i värsta fall hinner gå i konkurs innan anslagen beviljas.

Regeringen bör därför verka för en ytterligare reduktion av handläggningstiden. Taket bör inte ligga på mer än sex månader. Dessutom måste handläggningstiderna följas upp så att de även i praktiken följer de nya riktlinjerna.

Dyrbar forskningsinfrastruktur

En mycket viktig del av de gemensamma forskningsinsatserna, där det europeiska mervärdet är uppenbart, är satsningar på forskningsinfrastruktur. Modern naturvetenskaplig och teknisk forskning kräver i allt högre grad tillgång till avancerad och dyrbar apparatur där det är fördelaktigt att medlemsländerna genom EU delar kostnaderna. Det handlar dels om de allra dyrbaraste anläggningarna, men bör även omfatta exempelvis uppbyggnad av forskningsdatabaser, High-Throughput Screening” (HTC) av molekyler, avancerad mikroskopi etc. Samordning med nationella satsningar på infrastruktur och dyrbar utrustning bör också göras.

Regeringen bör säkra att forskningsinfrastruktur ses som en betydelsefull del av programsatsningarna. Den andel av de totala resurserna som avsätts till forskningsinfrastruktur är snålt tilltagen och det är därför viktigt att bevaka att de resurser som avsätts till forskningsinfrastruktur är tillräckliga för att nå det gemensamma mervärdet.

SBIR liknande program för SME:s

Målsättningen att 15 procent av finansieringen ska gå till SME:s har även funnits i tidigare ramprogram, men problemet har varit att få tillräckligt många SME:s att kunna och vilja delta i programmet för att nå upp till målsättningen. Problemen för de små företagen har bestått att flera delar. Att hitta andra att samverka med, att mängden pappersexercis och kraven i ansökan har varit för höga eller helt enkelt avskräckt från att söka samt att ledtiderna har varit för långa. I Horizon 2020 föreslås förbättringar inom alla dessa områden. Möjligheten för ett enskilt företag att ansöka är ett mycket stort och viktigt steg framåt.

Införandet av SBIR-liknande program för SME:s kan förhoppningsvis reducera delar av de tidigare problemen med att nå de små forskningsföretagen och lösa det avgörande problemet med riskvilligt kapital. En förutsättning för att nå avsedda effekter är dock att handläggningstiderna kortas radikalt, så att finansieringen inte kommer när det redan är för sent.

Unga forskare

Ambitionen att förstärka möjligheterna för unga forskare och nya forskargrupper att komma fram och få finansiering är mycket välkommet. Även satsningarna på forskares karriärmöjligheter i Marie Curie-åtgärderna är väsentliga. Över huvud taget är det viktigt att motverka likriktning i vilka typer av forskare, företagare eller forskningsprojekt som kan komma i fråga för EU:s anslag.

Det kommer vara viktigt att följa upp om de nya satsningarna får avsedda effekter och om förändringarna i ansökningsförfarandet och handläggningstiden är tillräckligt radikala för att det ska skapas reella förutsättningar för forskare och för små forskningsintensiva företag att delta.

Det är också viktigt att regeringen bevakar att regelverken kring ansökan och medverkan uppmuntrar istället för förhindrar eller försvårar medverkan av svenska forskare, forskargrupper och forskningsföretag. Det ska vara tydligt, övergripbart och hanterligt även för oerfarna sökande, unga och oetablerade att forskare och företagare att ta del av de gemensamma resurserna.

Naturvetarna

Frida Lawenius

Chef Kommunikation och samhälle

Frida.lawenius@naturvetarna.se

08-466 24 20; 0733-66 24 20